

АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

AXIOLOGICAL PRINCIPLES OF LAW ENFORCEMENT IN THE CONTEXT OF CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT

Субота С.І., к.ю.н.,

завідувач відділення продовольчого забезпечення
Харківський національний університет внутрішніх справ

Правоохоронна діяльність в умовах розвитку громадянського суспільства характеризується тим, що: по-перше, здійснюється на підставі та з метою реалізації приписів норм права; по-друге, має конкретну мету; по-третє, реалізується спеціально-уповноваженими суб'єктами. Правоохоронна діяльність тісно пов'язана із правоохоронною функцією держави і є одним із важливих напрямів діяльності сучасної держави в умовах розбудови громадянського суспільства. Зміст основних завдань правоохоронної діяльності полягає в охороні та захисті: особи, її прав і свобод; конституційного (державного) устрою та основ місцевого самоврядування; власності; правопорядку; природних ресурсів і навколишнього середовища; державної (національної) безпеки; державного, митного кордону країни тощо.

Через здійснення функцій правоохоронної діяльності припиняються незаконні дії одних суб'єктів права і відновлюються права та законні інтереси інших суб'єктів права, досягається панування права в усіх основних сферах суспільного життя.

Правоохоронній діяльності відводиться роль гаранта забезпечення реалізації приписів права. Вона пов'язана з охороною права. Право не здатне ефективно функціонувати без правоохоронної діяльності. У загальному вигляді метою правоохоронної діяльності є охорона права, забезпечення принципу верховенства права в суспільстві.

У результаті реалізації правоохоронної діяльності досягаються суспільна злагода і стабільність у громадянському суспільстві, створюються необхідні умови для забезпечення гідного і безпечного існування кожної конкретної особи, зокрема і громадянського суспільства загалом.

У загальному вигляді метою правоохоронної діяльності є забезпечення та підтримання правопорядку в суспільстві та державі, а також охорона прав, свобод і законних інтересів громадян. Інакше кажучи, аксіологічна цінність правоохоронної діяльності полягає в забезпеченні реалізації приписів норм права всіма суб'єктами права, охороні права, забезпеченні верховенства права в суспільстві.

Автономність особи як основного суб'єкта громадянського суспільства певною мірою зумовлена ефективністю правоохоронної діяльності. Одним із напрямів правоохоронної діяльності є захист прав і свобод людини й громадянина. Здійснення правоохоронних дій спрямовано на припинення, профілактику правопорушень у сфері прав і свобод людини й громадянина, а також на відновлення порушеного права протиправними посяганнями і притягнення до юридичної відповідальності правопорушника.

Однією з аксіологічних засад правоохоронної діяльності є її «всеосяжність» щодо суб'єктів права, що порушують (порушили) норми права у сфері прав і свобод людини й громадянина. Правоохоронна діяльність охороняє (захищає) суб'єктів громадянського суспільства від протиправних посягань як із боку держави, так і з боку інших суб'єктів права.

Ключові слова: громадянське суспільство, правоохоронна діяльність, поліція, правоохоронна функція.

Law enforcement in the context of civil society is characterized by a number of features. First, it is carried out on the basis and in order to implement the rules of law. Second, it has a specific purpose. Third, it is implemented by specially authorized entities. Law enforcement is closely linked to the law enforcement function of the state and is one of the important activities of the modern state in the conditions of civil society development.

The content of the main tasks of law enforcement activities is to protect and protect: a person, his rights and freedoms; constitutional (state) system and foundations of local self-government; property; law and order; natural resources and the environment; national (national) security; the state, customs border of the country, etc. Through the exercise of law enforcement functions, the unlawful actions of some subjects of law are stopped and the rights and legitimate interests of other subjects of law are restored, and the rule of law is achieved in all major spheres of public life.

Law enforcement is "assigned" the role of the guarantor of ensuring the implementation of the requirements of law. It is related to the protection of rights. The law is not capable of functioning effectively without law enforcement. In general, the purpose of law enforcement is to protect the law, to ensure the rule of law in society. As a result of law enforcement activities, social coherence and stability in civil society are achieved, and the necessary conditions are created to ensure a decent and secure existence of each individual, in particular, and civil society as a whole.

In general, the purpose of law enforcement is to secure and maintain law and order in society and the state, as well as to protect the rights, freedoms and legitimate interests of citizens. The axiological value of law enforcement activity is to ensure that all legal entities, the protection of rights, and the rule of law in society, implement the prescriptions of the rules of law.

The autonomy of the individual as the main subject of civil society is to a certain extent conditioned by the effectiveness of law enforcement. One of the areas of law enforcement activity is the protection of human and citizen's rights and freedoms. The implementation of law enforcement actions is aimed at termination, prevention of offenses in the field of human and citizen's rights and freedoms, as well as on restoration of the violated right by unlawful encroachments and prosecution of the offender.

One of the axiological principles of law enforcement is its "comprehensiveness" in relation to legal entities that violate (violate) the rules of law in the field of human and citizen's rights and freedoms. Law enforcement protects (protects) civil society entities from unlawful encroachments by both the state and other entities.

Key words: civil society, law enforcement, police, law enforcement.

Громадянське суспільство як сфера недержавних суспільних інститутів, сфера непримусової людської солідарності являє собою суспільство із системою певних форм відносин, відносин, які складаються в процесі економічної, політичної, соціальної, духовної діяльності людей і їхніх об'єднань.

Задоволення всіх потреб (економічних, соціальних, культурних) окремої людини й громадянського суспільства загалом є неможливим у повному обсязі, якщо не гарантована безпека суспільству й у людини немає впевненості в тому, що її здоров'я, особиста недоторканність, свобода, честь і майно не піддадуться насильницькому

нападу з боку інших осіб. Саме необхідність у безпеці стала першоджерелом виникнення держави, яка могла би забезпечити належний порядок і безпеку для кожної людини [1, с. 39]. Необхідні умови для забезпечення гідного і безпечного існування кожної людини зокрема і суспільства загалом досягається через реалізацію такої основної функції держави, як правоохоронна. У свою чергу, правоохоронна функція держави тісно пов'язана із правоохоронною діяльністю держави.

У юридичній літературі зміст, сутність правоохоронної функції держави досліджували такі вчені: Р.Г. Ботвінов,

І.В. Крицак, С.М. Мельничук, О.Л. Соколенко, І.М. Ткаченко, П.І. Хамула, Р.Я. Шай та інші. Однак практична цінність правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства не була предметом спеціальних загальнотеоретичних наукових досліджень.

У зв'язку з цим автор у науковій статті поставив за мету проаналізувати аксіологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства.

В юридичній науковій літературі є позиція, згідно з якою під *правоохоронною діяльністю* розуміють діяльність із охорони права, що здійснюється спеціально уповноваженими на те органами за встановленою в законі процедурою й полягає в розгляді юридично значущих справ, виявленні правопорушень й обвинуваченні осіб, винних у їхньому вчиненні, й у деяких випадках – у застосуванні до правопорушників примусових заходів, регламентованих законом, а також у представництві й захисті прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [2, с. 9].

З огляду на зазначене маємо підстави вказати, що правоохоронна діяльність в умовах розвитку громадянського суспільства характеризується тим, що: *по-перше, здійснюється на підставі та з метою реалізації приписів норм права; по-друге, має конкретну мету; по-третє, реалізується спеціально-уповноваженими суб'єктами.*

Звернімо окремо увагу на те, що в юридичній науковій літературі немає односторонньої думки щодо того, хто є суб'єктами правоохоронної діяльності.

Тож В.В. Микитенко зазначає, що не можна погодитися цілком із твердженнями, що правоохоронну діяльність здійснюють тільки органи, рішення яких мають загальнообов'язковий характер, а суспільні відносини в цій сфері виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності органів держави. На думку вченого, не можна відносити функцію захисту прав і свобод людини виключно до сфери діяльності державних органів, наділених владними повноваженнями [3, с. 386]. В.В. Микитенко зазначає, що функцію захисту прав можуть виконувати як державні, так і недержавні установи, підтвердженням цього є діяльність організацій, сама назва яких визначає та підкреслює мету та завдання їхньої діяльності [3, с. 386].

Натомість О.Л. Соколенко до системи правоохоронних органів України відносить такі види правоохоронних органів: «суд; прокуратура; Служба безпеки України; Управління державної охорони; Військова служба правопорядку у ЗС України; Державна прикордонна служба України; Державна кримінально-виконавча служба України; Державна виконавча служба; міліція; внутрішні війська МВС України; Служба зовнішньої розвідки України; Головне управління розвідки Міністерства оборони України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та інші правоохоронні органи» [4, с. 148].

У контексті дослідження співвідношення понять «юридична діяльність», «правоохоронна діяльність», «оперативно-розшукова діяльність» П.М. Шапірко зазначає, що правоохоронна діяльність є видом державної діяльності, що здійснюється спеціально уповноваженими державними органами з метою охорони правопорядку шляхом застосування юридичних заходів впливу з дотримання режиму законності [5, с. 156]. Отже, автор у зазначеному визначенні робить акцент на меті правоохоронної діяльності як відносно окремого виду юридичної діяльності. П.М. Шапірко метою правоохоронної діяльності визначає охорону правопорядку та забезпечення законності в суспільстві та державі.

У цьому аспекті вважаємо за доцільне звернути увагу на позицію О.Л. Соколенка щодо мети правоохоронної діяльності. На думку вченого, мета правоохоронної діяльності держави полягає в охороні та захисті основ конституційного ладу, зокрема прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина, законності та правопорядку, а сут-

ність – у тому, що ця діяльність виступає практичною реалізацією компетентними правоохоронними інституціями відповідних нормативно-правових засад [4, с. 145–146].

На думку сучасної української дослідниці В.М. Дубінчак, правоохоронна діяльність – це активна форма поведінки уповноважених суб'єктів із можливістю застосування встановлених законом примусових засобів, що націлена на охорону й захист (відновлення, профілактику порушень) прав, свобод і законних інтересів осіб та реалізує правоохоронну функцію держави [6, с. 582]. Автор пов'язує правоохоронну діяльність із правоохоронною функцією держави і основним її призначенням визначає охорону й захист прав, свобод і законних інтересів осіб.

Враховуючи вищевикладені поняття правоохоронної діяльності, вважаємо за доцільне наголосити на тому, що *вона тісно пов'язана з правоохоронною функцією держави. Мета* правоохоронної діяльності полягає в *забезпеченні та підтриманні правопорядку в суспільстві та державі, а також охороні прав, свобод і законних інтересів громадян.*

У цьому контексті, на нашу думку, слід звернути увагу на те, що *мета правоохоронної діяльності деталізується в її завданнях і функціях.*

Зміст основних завдань правоохоронної діяльності полягає в охороні та захисті: особи, її прав і свобод; конституційного (державного) устрою та основ місцевого самоврядування; власності; правопорядку; природних ресурсів і навколишнього середовища; державної (національної) безпеки; державного, митного кордону країни тощо [7, с. 73]. Отже, здійснення правоохоронної діяльності відповідними уповноваженими суб'єктами забезпечує особисту безпеку людині, особі, громадянину, а також безпеку всьому громадянському суспільству, державі. При цьому звернімо окремо увагу на те, що такого роду безпека є результатом панування права в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Тобто за допомогою здійснення правоохоронної діяльності держава гарантує виконання встановлених нормативно-правових приписів. Забезпечує реалізацію всіма суб'єктами права вимог нормативно-правових актів.

Крім завдань, досягнення мети правоохоронної діяльності забезпечується виконанням таких функцій: запобігання порушенню права; виявлення порушення права; припинення порушення права; розгляд (розслідування) порушення права; відновлення порушеного права; застосування і виконання санкцій під час порушення прав [7, с. 73]. Тобто реалізація функцій правоохоронної діяльності, з одного боку, спрямована на виявлення, припинення, поновлення порушеного права. А з іншого боку, під час реалізації функцій правоохоронної діяльності застосовуються санкції норм права до суб'єктів права, які їх порушили.

Інакше кажучи, через здійснення функцій правоохоронної діяльності припиняються незаконні дії одних суб'єктів права і відновлюються права і законні інтереси інших суб'єктів права, досягається панування права в усіх основних сферах суспільного життя.

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне *припустити, що правоохоронній діяльності відводиться роль гаранта забезпечення реалізації приписів права. Вона пов'язана з охороною права. Право не здатне ефективно функціонувати без правоохоронної діяльності. У загальному вигляді метою правоохоронної діяльності є охорона права, забезпечення принципу верховенства права в суспільстві.*

Реалізація зазначеної мети, на нашу думку, становить особливу цінність для розвитку громадянського суспільства в Україні.

В юридичній науковій літературі, незалежно від поглядів на взаємозв'язок громадянського суспільства і держави, традиційно вчені-правознавці стверджують,

що громадянське суспільство і правова держава є взаємопов'язаними поняттями, і однією із основних рис громадянського суспільства є реальне забезпечення державою рівних можливостей громадянам вільно і безпечно розпоряджатися своїми силами, здібностями, майном, спираючись на право і власну правосвідомість [8, с. 83]. Держава через апарат державної влади повинна створити сприятливі умови для того, щоби громадяни вільно, на власний розсуд, але у межах норм права, користувалися своїми правами та виконували обов'язки.

Особливо цінним у цьому контексті, на нашу думку, є те, що саме за допомогою правоохоронної діяльності держава забезпечує реальність проголошених на нормативному рівні прав і свобод людини й громадянина. При цьому формування і реалізація правоохоронної діяльності мають здійснюватися на підставі та з урахуванням вимог вихідних засад і принципів формування і функціонування громадянського суспільства та держави.

Панування права у всіх сферах суспільного життя громадянського суспільства гарантує його розвиток і нормальне функціонування.

У свою чергу, *панування права у громадянському суспільстві забезпечується через здійснення правоохоронної діяльності.*

Правоохоронна діяльність являє собою діяльність відповідних державних (деякі автори стверджують, що і недержавних) органів, яка спрямована на охорону норм права від правопорушень. У зв'язку з тим, що норми права закріплюють права, свободи, обов'язки людини й громадянина на нормативно-правовому рівні, закономірно, що саме через здійснення правоохоронної діяльності гарантується реалізація цих правових категорій.

В.П. Федоров зазначає, що правоохоронну діяльність слід розглядати в широкому та вузькому значеннях. У широкому значенні правоохоронна діяльність являє собою правозахисну діяльність держави. У вузькому значенні – це діяльність спеціальних органів держави, яка спрямована на забезпечення та охорону конкретних прав і свобод людини й громадянина [9, с. 10].

З приводу сказаного О.С. Лапшина зазначає, що широкий зміст правоохоронної діяльності являє собою форму здійснення функцій держави, зміст якої полягає в охороні норм права від правопорушень. У цьому контексті автор підкреслює, що кожен орган держави в тому чи іншому обсязі здійснює правоохоронну діяльність у межах своєї компетенції. Вищі органи держави контролюють виконання правових актів нижчих органів. За умови порушення такого роду норм права відповідний орган застосовує заходи примусу – санкції, юридичну відповідальність [10, с. 54].

Отже, із зазначеного закономірно випливає твердження, що *правоохоронна діяльність є однією із форм діяльності будь-якого органу держави. У межах здійснення своїх функцій, виконання покладених державою і громадянським суспільством завдань державні органи прямо чи опосередковано впливають на стан упорядкованості суспільних відносин. Приймаючи те чи інше рішення і оформлюючи його у правозастосовний акт, будь-який державний орган, незалежно від виду, певною мірою забезпечує і охороняє загальні або конкретні права і свободи людини й громадяни.*

З цього приводу деякі автори зазначають: «У результаті правоохоронної діяльності видаються акти застосування норм права (постанови слідчих, протести і подання прокурорів, вирoki і рішення судів і т.ін.). Специфіка цих актів полягає в тому, що вони забезпечують реалізацію цілей профілактики злочинів і інших правопорушень, поновлення порушеного права, реалізацію юридичної відповідальності особи, яка скоїла правопорушення. Відповідно, вони у всіх випадках сприяють охороні прав особистості, захисту інтересів громадян і суспільства

в загалом» [11, с. 77]. Тобто прийняття конкретного правозастосовного акта сприяє реалізації норм права в конкретній ситуації. А отже, певним чином впливає на рівень законності і правопорядку у громадянському суспільстві.

Спираючись на вищевикладене, вважаємо за доцільне зазначити, що *ефективна правоохоронна діяльність є обов'язковою умовою досягнення верховенства права, основною і визначальною ознакою і принципом правової держави* [12, с. 99]. *Правоохоронна діяльність тісно пов'язана з охороною права. Без правоохоронної діяльності право не може ефективно функціонувати.*

На додаток до зазначеного, на нашу думку, доцільно окремо звернути увагу на *ціннісні аспекти правоохоронної діяльності щодо суб'єктів громадянського суспільства та їхньої діяльності.*

Головним суб'єктом громадянського суспільства є автономна особа. При цьому автономність особи у громадянському суспільстві зумовлюється такими вимогами:

- суб'єкт громадянського суспільства усвідомлює себе вільним членом суспільства згідно з розумінням свободи, прийнятим у цьому суспільстві;
- суб'єкт, вільний економічно, наділений економічними правами і свободами, зокрема правом приватної власності («суб'єктвласник»), і має право вибору форм і видів трудової діяльності, зокрема підприємницької;
- суб'єкт вільний ідеологічно і політично, тобто має можливість бути членом політичної партії чи об'єднання, опозиційного блоку щодо чинної державної влади; має право брати участь у виборі органів державної влади і місцевого самоврядування;
- суб'єкт усвідомлює свою відповідальність перед суспільством;
- суб'єкт захищений законом від прямого втручання і свавільних обмежень із боку держави [13, с. 85].

Автономність особи як головного суб'єкта громадянського суспільства закріплюється на національному та міжнародному правових рівнях шляхом проголошення і визнання державою основних прав і свобод людини й громадянина.

Проте лише факт декларування основних прав і свобод людини й громадянина не стає відповідною точкою в системі координат розвитку громадянського суспільства. Держава як найвища форма організації суспільства має створити дієвий механізм втілення в життя проголошених на законодавчому рівні можливостей поведінки людини й громадянина, забезпечити їхній захист та охорону.

Тож В.О. Веклич зазначає, що формування цілісної державності без урахування потреби щодо забезпечення та захисту прав і свобод людини й громадянина є неприпустимим, адже підсумку може призвести до втрати такою державою її ролі як основного виразника інтересів народу [14, с. 11].

І.Л. Бородин у контексті аналізу основних напрямів діяльності держави також констатує, що забезпечення прав і свобод людини є найважливішою функцією держави і, відповідно, державних органів, яка передбачає створення належних умов їхньої реалізації. Специфіка та спрямованість діяльності державного органу зумовлює особливості правових способів забезпечення прав і свобод людини. Саме завдяки зазначеним способам права і свободи стають реальними, адже проголошення прав і свобод є важливою, але не єдиною ознакою правопорядку. Необхідно також створити умови для реалізації відповідних прав [15, с. 87].

З огляду на зазначене вважаємо за доцільне вказати, що *забезпечення охорони та захисту прав і свобод людини й громадянина здійснюється державою через правоохоронну діяльність.* Інакше кажучи, *автономність особи як основного суб'єкта громадянського суспільства певною мірою зумовлена ефективністю правоохоронної діяльності.*

У результаті здійснення правоохоронної діяльності забезпечується захист прав і свобод людини й громадянина. При цьому діяльність із приводу захисту основних можливостей людини й громадянина є функцією як окремо створених державних правозахисних організацій, так і недержавних.

Слід окремо зазначити, що в юридичній науковій літературі під час аналізу забезпечення механізму захисту прав і свобод людини й громадянина деякі вчені пропонують розрізняти юридичні категорії «захист прав і свобод людини й громадянина» та «охорона прав і свобод людини й громадянина», при цьому зазначаючи, що охорона прав і свобод людини й громадянина здійснюється державою, за допомогою уповноважених органів і структур постійно, незалежно від наявності погрози або від наявності факту їхнього порушення. У свою чергу, захист здійснюється за необхідності, тобто за наявності погрози законним інтересам із метою припинення дії негативних факторів (протиправних посягань, надзвичайних умов тощо) і відновлення гарантованих державою прав і свобод [3, с. 386].

На підставі викладеного ми вважаємо за доцільне зауважити, що одним із напрямів правоохоронної діяльності є захист прав і свобод людини й громадянина, забезпечення автономності особи як суб'єкта громадянського суспільства. Правоохоронні органи захищають права і свободи людини й громадянина шляхом здійснення конкретних слідчих, оперативно-розшукових та інших дій. Такого роду дії є елементами правоохоронної діяльності та спрямовані: з одного боку, на припинення, профілактику правопорушень у сфері прав і свобод людини й громадянина, а з іншого – на відновлення порушеного права протиправними посяганнями і притягнення до юридичної відповідальності правопорушника.

У межах розбудови громадянського суспільства вагомою є проблема відповідальності держави перед особою. У цьому вбачається одна з головних гарантій забезпечення прав і свобод людини й громадянина. Держава встановлює механізм власної публічно-правової відповідальності, бере також на себе обов'язок забезпечення можливості її реалізації та доступності для громадян [16, с. 3].

Отже, у межах реалізації правоохоронної діяльності, з одного боку, держава забезпечує охорону та захист прав і свобод членів громадянського суспільства від проти-

правних посягань із боку інших суб'єктів (членів громадянського суспільства). А з іншого боку – від прямого втручання і свавільних обмежень державних органів і посадових осіб, які наділені державно-владними повноваженнями.

Інакше кажучи, однією з аксіологічних засад правоохоронної діяльності є її «всеосяжність» щодо виду суб'єктів права, що порушують (порушили) норми права у сфері прав і свобод людини й громадянина.

Отже, спираючись на все вищевикладене в науковій статті, маємо можливість зробити такі висновки.

Правоохоронна діяльність тісно пов'язана із правоохоронною функцією держави і є одним із важливих напрямів діяльності сучасної держави в умовах розбудови громадянського суспільства.

У результаті реалізації правоохоронної діяльності досягаються суспільна злагода і стабільність у громадянському суспільстві, створюються необхідні умови для забезпечення гідного і безпечно існування кожної конкретної особи зокрема і громадянського суспільства загалом.

У загальному вигляді метою правоохоронної діяльності є забезпечення та підтримання правопорядку в суспільстві та державі, а також охорона прав, свобод і законних інтересів громадян. Інакше кажучи, аксіологічна цінність правоохоронної діяльності полягає в забезпеченні реалізації приписів норм права всіма суб'єктами права, охороні права, забезпеченні верховенства права в суспільстві.

Автономність особи як основного суб'єкта громадянського суспільства певною мірою зумовлена ефективністю правоохоронної діяльності. Одним із напрямів правоохоронної діяльності є захист прав і свобод людини й громадянина. Здійснення правоохоронних дій спрямовано на припинення, профілактику правопорушень у сфері прав і свобод людини й громадянина, а також на відновлення порушеного права протиправними посяганнями та притягнення до юридичної відповідальності правопорушника.

Однією з аксіологічних засад правоохоронної діяльності є її «всеосяжність» щодо суб'єктів права, що порушують (порушили) норми права у сфері прав і свобод людини й громадянина. Правоохоронна діяльність охороняє (захищає) суб'єктів громадянського суспільства від протиправних посягань як із боку держави, так і з боку інших суб'єктів права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Півненко В. Правоохоронна система України: визначення і функціонування. *Вісник прокуратури*. 2003. № 2. С. 39–45.
2. Організація судових та правоохоронних органів : навч. посібник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів освіти / Марочкін І.Є., Афанасьєв В.В., Бабкова В.С. та ін. ; за ред. І.Є. Марочкіна, Н.В. Сібільової, О.М. Толочка. Харків : Право, 2000. 272 с.
3. Микитенко В.В. Забезпечення прав і свобод людини у службово-бойовій діяльності сил охорони правопорядку: до постановки проблеми. *Форум права*. 2013. № 3. С. 384–389. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_64.pdf.
4. Соколенко О.Л. Система та види правоохоронних органів України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 143–149.
5. Шапірко П.М. Юридична правоохоронна та оперативно-розшукова діяльність: аспекти співвідношення. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 153–158.
6. Дубінчак В.М. Сутність правоохоронної діяльності. *Правова держава*. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2007. Вип. 18. С. 577–583.
7. Кунев Ю.Д., Кунева З.Ю. Правоохоронна діяльність Митної служби: теоретичні аспекти. *Вісник Академії Митної служби України*. Серія : «Право». 2012. № 2 (9). С. 72–77.
8. Скакун О.Ф. Теорія государства и права. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 691 с.
9. Федоров В.П. Человек и правоохранительная деятельность: философско-правовой аспект : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : 12.00.01 – «Теория права и государства; история права и государства; история политических и правовых учений». Санкт-Петербург, 1996. 55 с.
10. Лапшина О.С. О соотношении охранительной функции права и правоохранительной функции государства. *Вестник Самарской гуманитарной академии*. Серия : «Право». 2008. № 2 (4). С. 51–55.
11. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н.И. Матцова, А.В. Малько. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2001. 776 с.
12. Балувев Е.Н. Механизм реализации правоохранительной функции современного государства. *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2011. № 2 (16). С. 94–100.
13. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-е вид., допов. і перероб. Київ : Алерта, 2014. 524 с.
14. Веклич В.О. Форми и методы реалізації функції держави щодо забезпечення, захисту прав та свобод людини і громадянина. *Віче*. 2001. № 4. С. 9–13.
15. Бородин І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав і свобод людини і громадянина : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. 2004. 405 с.
16. Ковальський В.В. Конституція як молитва справжнього українця. *Юридичний вісник України*. 2010. № 25–26. С. 2–7.